

А. В. Гріщенко,
аспірант кафедри торговельного підприємництва, товарознавства
та управління бізнесом, Одеський національний технологічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0510-017X>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.20.181

СУТЬ І ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

A. Hrishchenko,
Postgraduate student of the Department of Trade Entrepreneurship,
Merchandising and Business Management, Odessa National Technological University

THE ESSENCE AND BASIC CONCEPTS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE: THEORETICAL ASPECT

У статті проаналізовано дефініції сутності поняття "інновація", наведена класифікаційна схема видів інновацій, розглянуто дефініції поняття "інноваційний розвиток підприємства" аналіз яких дав можливість сформулювати авторське розуміння поняття інноваційного розвитку підприємства, що полягає в організованому процесі функціонування всіх необхідних складових елементів на підприємстві, що забезпечують ефективність з урахуванням визначення показника рівня стратегічного розвитку підприємства, включаючи складові: фінансову, управлінську, технологічну, маркетингову, логістичну та інноваційну, результативність яких вкаже на ступінь інноваційної активності та спрямованості підприємства. Автором зазначено власне трактування поняття інновації, яка являє собою результат інноваційного процесу у вигляді нового, якісного продукту, методу або ж нової технології, що має практичне застосування на підприємстві та на ринку з однієї сторони та з іншої — інновація як процес охоплює всі елементи, які забезпечують ефективність від розроблення, проектування, організації виробництва до реалізації нової продукції на ринку з урахуванням ефективного управління інноваційною діяльністю, що супроводжується досягненням ефективності (економічної, соціальної та екологічної).

Досліджено, вплив чинників на інноваційно активні підприємства на основі чого встановлено, що дійсно заважає впровадженню новизни, а саме інновацій, інноваційних технологій, а також виявити слабкі місця, в яких потрібно запроваджувати ефективні програми підтримки та розвитку інноваційної діяльності на підприємстві.

Автором запропонована класифікаційна схема форм інноваційної діяльності, яка включає такі складові як: підготовка й організація виробництва, передвиробничі розроблення, маркетингова політика, виробниче проектування тощо.

The article analyzes the definitions of the essence of the concept of "innovation", provides a classification scheme of types of innovations, considered the definitions of the concept of "innovative development of the enterprise" analysis of which made it possible to form the author's understanding of the concept of innovative development of the enterprise, consisting in an organized process of functioning of all the necessary components in the enterprise, ensuring efficiency, taking into account the definition of the indicator of the level of strategic development of the enterprise, including

Components: financial, managerial, technological, marketing, logistics and innovation, the effectiveness of which will indicate the degree of innovation activity and orientation of the enterprise. The author indicates his own interpretation of the concept of innovation, which is the result of an innovation process in the form of a new, high-quality product, method or new technology that has practical application in the enterprise and in the market on the one hand and on the other – innovation as a process covers all the elements that ensure efficiency from the development, design, organization of production to the sale of new products on the market, taking into account the effective management of innovative activities, accompanied by the achievement of efficiency (economic, social and environmental).

It was investigated, the influence of factors on innovatively active enterprises on the basis of which it was established that really hinders the introduction of novelty, namely innovations, innovative technologies, as well as to identify weaknesses in which it is necessary to conduct effective programs for supporting and developing innovation in the enterprise.

The author proposed a classification scheme of forms of innovation, which includes such components as: preparation and organization of production, pre-production development, marketing policy, production design, etc. It has been proved that innovation activity is a decisive factor in competition, which provides conditions for sustainable long-term development of the enterprise.

Ключові слова: інновація, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, ефективність, технології, підприємство.

Key words: innovation, innovative development, innovative activity, efficiency, technologies, enterprise.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Нині розвиток підприємства являє собою довготривалу сукупність взаємопов'язаних процесів кількісних та якісних змін в діяльності підприємства, які призводять до поліпшення його стану шляхом збільшення потенціалу підприємства, зокрема інноваційного, адаптації до зовнішнього середовища та внутрішньої інтеграції, що сприяє підвищенню здатності підприємства протидіяти негативним впливам зовнішнього середовища та його життєздатності. При цьому підґрунтям ефективного економічного розвитку підприємства виступає інноваційний процес, який формує якісні та кількісні зміни у системі матеріального виробництва. В той же час інноваційна діяльність підприємства являє собою комплексний процес створення, використання і розповсюдження нововведень з метою отримання конкурентних переваг та збільшення прибутковості свого виробництва як на внутрішньому так і на зовнішньому ринку.

Варто зазначити, що економічний розвиток та економічне зростання країни в подальшій перспективі формується під впливом її здатності та відповідності адаптуватися до нових технічних та технологічних досягнень та підтримки розвитку інноваційної сфери. Відтак, аналіз наукової літератури показав, що розвиток вітчизняної інноваційної діяльності в теперішній час має сповільнений напрям формування і це обумовлено рядом чинників, а це і обумовлює значимість та необхідність стабільного розвитку вітчизняного інноваційного підприємництва.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню питань інновацій, інноваційного розвитку підприємств присвячена значна кількість наукових робіт. Зокрема, інновації є предметом дослідження багатьох науковців, які розглядають різні аспекти інновацій залежно від підходів у трактуванні їх суті та розвитку підприємств на основі нововведень. Теоретико-методичні засади щодо формування сутності та основних понять інновації, інноваційного розвитку, інноваційної діяльності закладені в наукових працях таких вчених-економістів як: Р.С. Білик, І.О. Геращенко, В.В. Джеджула, І.Ю. Єпіфанова, О.Г. Цвик, І.В. Довба, С.М. Карюк, Р.С. Квасницька, І.В. Колодяжна, П.П. Микиток, Ж.Л. Крисько, Я.В. Паламаренко, Т.В. Полозова, Д.Ю. Кривцун, М.А. Полегенька, В.П. Рибачук, А.В. Толстова, Х.В. Огненна, Б.В. Хахула, Ю.С. Шипуліна, С.М. Ілляшенко та інші. Однак, незважаючи на велику кількість досліджень, нині не існує єдиного підходу до розуміння сучасного змісту понять інновацій, інноваційного розвитку, інноваційної діяльності. При цьому економічні процеси пов'язані з інноваційною діяльністю залишаються дискусійними та потребують подальших наукових досліджень.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті полягає у формулюванні авторського визначення категорії інновація та інноваційний розвиток підприємства на основі систематизації, вивченні та узагальненні наукових поглядів на зміст та економічну сутність понять інновації, інноваційного процесу, інноваційного розвитку як економічних категорій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У теперішній час запровадження інновацій в сфері економіки є рушійною силою для збереження конкурентоспроможності підприємств як на внутрішньому так і на зовнішньому ринку. При цьому, варто зазначити, що інноваційна діяльність підприємств здійснює вирішальний вплив на виробництво, так як нововведення забезпечують максимально можливий прогресивний вплив на виробництво. Виходячи з цього зазначимо, що інноваційна діяльність завжди супроводжується інноваційним процесом [16, с. 108].

Формування інноваційної економічної системи розвитку є стратегічним напрямом перспективного зростання будь-якої країни. Нині на сучасному етапі суспільного розвитку вирішення проблемних питань щодо забезпечення збалансованого регіонального зростання потребує швидкого розроблення, впровадження та застосування у виробництві сучасних технологічних і організаційних ідей, нової техніки на інноваційній основі [3]. Зокрема, концепція засад сталого розвитку сьогодні є пріоритетною для побудови і забезпечення ефективності економічних систем, а також позиціонування критеріїв результативності господарювання [18, с. 20].

Водночас, дослідження вчених вказують, що основною умовою забезпечення економічного розвитку на як на мікро-, мезо- так і на макрорівнях має бути зважена, ефективна інноваційна діяльність. Джеджула В.В., Єпіфанова І.Ю., Цвик О.Г. у своїй науковій праці акцентують увагу на використанні сукупності інноваційних факторів, ресурсів в процесі розвитку економіки на будь-якому її рівні, що забезпечує перехід на якісно новий тип розвитку, який надає можливість забезпечити економічну стійкість та конкурентоспроможність [4, с. 6].

У дослідженні вченого-економіста Толстової А.В. увага сконцентрована на необхідності запровадження ефективних розробок принципово нових, інноваційних моделей розвитку підприємства, які ґрунтуються на гармонійному поєднанні поточної виробничої діяльності з потенційними можливостями майбутнього економічного розвитку на базі використання прогресивної техніки та технології, впровадженні новітніх систем управління підприємством, комплексному підході до розроблення та впровадження нововведень, забезпечення прогресивних інноваційних змін та переорієнтації на інноваційний тип розвитку [22].

Проведений аналіз літературних джерел показав, що вживання терміна "інновація" дуже багатогранне: від надміру узагальнених варіантів до специфічних, що здебільшого належать до технічних нововведень [12]. Наприклад, у багатьох наукових дослідженнях інновація асоціюється з термінами "винахід" і "покращення". Однак є важлива відмінність: "інновація" є більш ємним визначенням. Так, будь який винахід або поліпшення буде вважатися інновацією тільки за умови, що воно буде включено до виробничого процесу, і принесе видимий економічний ефект [15]. В той же час, інновація являє собою матеріалізований результат, отриманий від вкладення капіталу в нову техніку чи технологію, у нові форми організації виробництва, праці, обслуговування і управління, включаючи нові форми контролю, обліку,

методи планування, прийоми аналізу і т.п. Геращенко І.О. у своєму дослідженні стверджує, що інновацію можна назвати також інноваційним продуктом. Зазначимо, що з поняттям "інновація" тісно пов'язані поняття "винахід" і "відкриття". Під винаходом розуміють нові прилади, механізми, інструменти, інші пристосування, створені людиною [2].

Узагальнення викладеного вище стало підставою для такого визначення інновації кінцевий результат діяльності, що спрямована на створення й використання нововведень, втілених у вигляді вдосконалених чи нових товарів, технологій їх виробництва, методів управління на всіх стадіях виробництва і збуту товарів, які сприяють розвитку й підвищенню економічної ефективності виробництва і споживання або забезпечують соціальний чи інший ефект.

На нашу думку інновація являє собою результат інноваційного процесу у вигляді нового, якісного продукту, методу або ж нової технології, що має практичне застосування на підприємстві та на ринку з однієї сторони та з іншої — інновація як процес охоплює всі елементи, які забезпечують ефективність від розроблення, проектування, організації виробництва до реалізації нової продукції на ринку з урахуванням ефективного управління інноваційною діяльністю, що супроводжується досягненням ефективності (економічної, соціальної та екологічної).

Згідно Закону України "Про інноваційну діяльність", інноваційна діяльність — діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг; інновації — новостворені або вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і соціальної сфери [17].

У теперішній час сформувалися різні погляди щодо складових інноваційного розвитку підприємства. Вчені Рогоза М.Є. та Вергал К.Ю. [19], спираючись на два мікроекономічні підходи до визначення поняття "інноваційний розвиток", вважають складовими цього розвитку інноваційний потенціал підприємства та інноваційний процес, що в ній відбувається. Водночас науковці Шипуліна Ю.С. та Ілляшенко С.М. наполягають на важливості забезпечення певного рівня не просто інноваційного потенціалу, а потенціалу інноваційного розвитку, що "... складається з трьох потенціалів-підсистем: інноваційного, виробничо-збутового, ринкового" [24, с. 107] і який запропоновано розглядати з двох позицій: як певну сукупність ресурсів, необхідну та достатню для інноваційного розвитку підприємства та як здатність і спроможність реалізувати ці ресурси в перспективі.

Розглядаючи інноваційний розвиток організації як сукупність певних показників, у своїй праці Д.Ю. Крамської [9], зазначає що можуть бути об'єднані в окремі групи, вчений виділив п'ять основних складових інноваційного розвитку підприємства: загальну, виробничо-технологічну, трудову, маркетингову і товарну.

Відтак, інновації є головним засобом забезпечення економічного зростання, конкурентоспроможності та

Таблиця 1. Дефініції сутності поняття "інновація"

Ключова риса	ТЛУМАЧЕННЯ
Інновація як зміни	Інновація – це зміни технологій й управління, нові комбінації щодо техніки і технології
	Інновація – цільова зміна у функціонуванні підприємства як системи, що може представляти кількісну та якісну зміну, яка стосується тієї чи іншої сфери діяльності підприємства
	Інновація – це здійснення змін у техніці, технології, організації, екології, економіці, а також у соціальній сфері
Інновація як результат	Інновація – це результат інноваційної діяльності, відображений у вигляді наукових, технічних, організаційних чи соціально-економічних новинок
	Інновація – це результат упровадження новачків з метою змін у об'єкті діяльності й одержання економічного, соціального або іншого виду ефекту
	Інновація – кінцевий результат діяльності, що спрямована на створення й використання нововведень, втілених у вигляді вдосконалених чи нових товарів (виробів чи послуг), технологій їх виробництва, методів управління на всіх стадіях виробництва та збуту товарів
Інновація як процес	Інновація – комплексний процес створення, поширення та використання нового практичного засобу (нововведення) для нової суспільної потреби; водночас це процес поєднання змін із зазначеним нововведенням у тому соціальному середовищі, де відбувається життєвий цикл
	Інновація – це процес, спрямований на створення, виробництво, розвиток та якісне удосконалення нових видів виробів, технологій, організаційних форм
	Інновація – це процес доведення наукової ідеї або технологічного винаходу до стадії практичного використання, що дає прибуток, а також пов'язані з цим процесом техніко-економічні та інші зміни в соціальному середовищі

Джерело: сформовано автором на основі опрацьованої літератури.

фінансової стабільності будь-якого підприємства. Огляд наукової літератури дає можливість виділяють три основні підходи до визначення сутності інновацій, у яких це поняття трактується як результат, процес та зміни (Табл. 1).

Інноваційна діяльність підприємств здійснює вирішальний вплив на виробництво, так як нововведення забезпечують максимально можливий прогресивний вплив на виробництво [13].

Відтак, інноваційна діяльність супроводжується інноваційним процесом. Погоджуємося з думкою, дослідника Хахула Б.В., який наголошує на тому, що інноваційна діяльність на основі результатів наукових досліджень веде до створення нового конкурентоспроможного продукту, нової послуги, що в кінцем результаті позитивного відобразитись на результатах фінансово-господарської діяльності [23]. Аналіз наукової літератури дав можливість узагальнити види інновацій за класифікаційними ознаками. Найбільш узагальнюючі класифікаційні підходи до розкриття сутнісних ознак інновацій та інноваційних процесів наведені на рис. 1.

Ми погоджуємося, що дана класифікація охоплює широкий спектр різноманітних інновацій, характеризує їх у більш повному обсязі і різноманітності, виключає дублювання класифікаційних ознак при систематизації і класифікації інновацій. При цьому дану класифікацію можна використовувати при розв'язанні різних загальних завдань економічного дослідження інноваційної діяльності.

У своїй науковій праці Білик Р.С. акцентує увагу на тому, що у сучасних умовах інноваційна модель розвитку є безальтернативною для багатьох країн. У відтворювальний цикл залучаються всі галузі національної економіки, які мають необхідний потенціал [1]. При цьому інноваційна активність більшості підприємств значною мірою залежить від соціально-економічного середовища, сформованого за допомогою державної інноваційної політики, ринкової ситуації, попиту на інновації [10]. Проведені дослідження вченого Смірнова О.О. вказали на суттєвий стримуючим фактор інноваційної діяльності, який проявляється у низькому ступені визначеності щодо економічних перспектив впровадження інновацій.

В той же час, зауважимо, що підприємства які впроваджують інновації постійно знаходяться в зоні підвищеного ризику. Тому, причини низької інноваційної активності пов'язані, передусім, з тим, що основним джерелом

Рис. 1. Класифікаційна схема видів інновацій

Джерело: сформовано автором на основі [5].

фінансування впровадження нововведень сьогодні є власні кошти підприємств, які являються обмеженими. Залучення інвестицій не забезпечує нагальних потреб промисловим підприємствам [21].

Відтак, погоджуємось з думкою вченого Квасницька Р.С., що реалізація інноваційної діяльності є одним з основних чинників конкурентоспроможності продукції, забезпечує ефективність використання виробничих ресурсів, підвищує ступінь адаптованості підприємств до зовнішнього середовища, розширює його можливості щодо виходу на нові ринки продукції, створює умови довгострокової стабільності [6]. При цьому, розвиток інноваційної діяльності підприємств потребує супутньої підтримки, яку мають забезпечувати інноваційні структури різних типів.

Колодяжна І.В. стверджує, що підприємства, які націлені на розширення власних конкурентних переваг на ринку, особливу увагу приділяють інноваційному аспекту розвитку. При цьому, інноваційна діяльність розглядається як діяльність, яка орієнтована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення й оновлення номенклатури, підвищення якості продукції, вдосконалення технології її виготовлення з подальшим впровадженням і ефективною реалізацією на внутрішньому і зовнішніх ринках [7, с. 59].

Проведене дослідження показало, що термін "інноваційний розвиток" вже тривалий час використовується і на мікрорівні — на рівні підприємства, організації. Наявні дефініції поняття "інноваційний розвиток підприємства", наведені у таблиці 2.

Проведений аналіз дефініції "інноваційний розвиток підприємства", що пропонується різними вченими дав можливість сформулювати авторське розуміння поняття інноваційного розвитку підприємства. На нашу думку інноваційний розвиток підприємства полягає в організованому процесі функціонування всіх необхідних складових елементів на підприємстві, що забезпечують ефективність з урахуванням визначення показника рівня стратегічного розвитку підприємства, включаючи складові: фінансову, управлінську, технологічну, маркетингову, логістичну та інноваційну, результативність яких

Таблиця 2. Дефініції поняття "інноваційний розвиток підприємства"

№	Інноваційний розвиток підприємства:	Відмітні характеристики дефініції
1	сукупність відносин, що виникають у ході цілеспрямованого підвищення економічної ефективності та конкурентоспроможності організації на основі інновацій	дукупність відносин; підвищення ефективності та конкурентоспроможності через інновації
2	створення на фондовому ринку привабливості з точки зору дохідності інвестиційного ризику, тобто підвищення вартості бізнесу шляхом управління інноваціями	дохідність інвестиційного ризику; вартість бізнесу
3	процес господарювання, що спирається на безупинному пошуку і використанні нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємств у мінливих умовах зовнішнього середовища у рамках обраної	процес господарювання; реалізація потенціалу; модифікація діяльності; ринки збуту
4	діяльність підприємства, що спирається на постійний пошук нових методів та засобів задоволення споживацьких потреб та підвищення ефективності господарювання; розвиток, що передбачає розширення меж інноваційної діяльності та впровадження інновацій в усі сфери діяльності підприємства	нові методи і засоби задоволення потреб споживачів, підвищення ефективності; впровадження інновацій у різні сфери діяльності
5	не тільки основний інноваційний процес, але і розвиток системи факторів та умов, необхідних для його здійснення, тобто інноваційного потенціалу	інноваційний процес; інноваційний потенціал
6	складний та довготривалий процес інноваційних перетворень на підприємстві, що включає набір цілей, заходів, які плануються, систему мотивації та способи фінансування	інноваційні перетворення; процес проведення наукових досліджень і розробок, створення новинок та освоєння їх у виробництві
7	розгортання інноваційного процесу впровадження нововведень	процес упровадження нововведень
8	такий розвиток підприємства, де джерелом розвитку є інновації	розвиток за рахунок інновацій
9	шлях, який базується на поглибленні поєднання цілей підприємства, його підсистем, цілей кожної особистості, яка працює в колективі, вдосконаленні її діяльності, вдосконаленні бізнес-процесів для досягнення загальних стратегічних цілей	поглиблення поєднання цілей підприємства та кожного його працівника; удосконалення діяльності та бізнес-процесів
10	процес пошуку та створення нової продукції та процесів на основі використання сукупності всіх наявних засобів та можливостей підприємства, що веде до якісних змін	пошук та створення нової продукції і процесів; якісні зміни
11	роцес цілеспрямованого, послідовного руху підприємства до збалансованого інноваційного стану під впливом синергетичної дії зовнішніх та внутрішніх факторів, що визначають стійкість організаційно - функціональної системи підприємства в умовах ринкової економіки, який характеризується результатом якості, досягнутим залежно від інтенсивності та швидкості інноваційних процесів на підприємстві	цілеспрямований, послідовний рух до збалансованого інноваційного стану; результат якості, що залежить від інтенсивності та швидкості інноваційних процесів

Джерело: систематизовано автором на основі опрацьованої літератури [11; 19].

вказує на ступінь інноваційної активності та спрямованості підприємства.

Отже, інноваційний розвиток є визначальним фактором росту ефективності діяльності підприємства, підвищення якості продукції, економічного використання ресурсів, запобігання екологічним наслідкам індустриалізації. Тільки за умови досягнення високого рівня інноваційної діяльності підприємств економіка країни зможе зайняти гідне місце у світовому процесі економічного розвитку [20].

Дослідження та виявлення чинників, які впливають на інноваційно активні підприємства, дозволяють встановити, що дійсно заважає впровадженню новизни, а саме інновацій, а також виявити місце, в якому потрібні ефективні програми підтримки та розвитку конкретної діяльності на підприємстві чи організації. Відповідно цього викликає потреба у детальному розгляді чинників впливу на інноваційний розвиток (Табл. 3).

Проведений аналіз таблиці 3 вказав на те, що чинники інноваційного розвитку можна розділити на дві основних групи: внутрішні та зовнішні чинники. Серед внутрішніх факторів основний вплив на інноваційний

Таблиця 3. Чинники, що сприяють або стримують інноваційний розвиток підприємств

ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ	СПРИЯЮТЬ ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКОВІ	СПРИЯЮТЬ ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКОВІ	ВНУТРІШНІ ЧИННИКИ
	Розвиток конкуренції наукоємних товарів.	Наявність резервів фінансових та матеріально-технічних заходів.	
	Збереження науково-технічного потенціалу та державна підтримка інноваційної діяльності.	Сприятливість до змін, нововведень, суспільне визнання, можливість самореалізації.	
	Міжнародна науково-технічна корпорація. Розвиток інноваційної інфраструктури.	Збереження науково-технічного потенціалу.	
	Законодавчі заходи, що заохочують інноваційну діяльність, забезпечують охорону об'єктів інтелектуальної власності.	Розвиток умов творчої праці, матеріальні стимули.	
	СТРИМУЮТЬ ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК	СТРИМУЮТЬ ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК	
	Недостатня кількість та різноманітність джерел фінансування.	Слабкість матеріально-технічної та наукової бази.	
	Ускладнення науково-дослідних розробок.	Недостатня орієнтація організаційних структур на інноваційну діяльність.	
	Низький науково-інноваційний потенціал держави.	Опір змінам, під час впровадження інновацій та нововведень.	
	Недостатність міжнародного науковотехнічного співробітництва.	Орієнтація на усталені ринки, на короткострокову окупність.	
	Недосконалість законодавчої бази з питань інноваційної діяльності.	Відсутність матеріальних стимулів та умов творчої праці.	
	Відплив наукових кадрів.	Домінування інтересів існуючого виробництва.	
	Відсутність повноцінної інформаційної бази щодо інноваційних проєктів.	Низький рівень аналітично-інформаційної бази підприємства.	

Джерело: сформовано автором на основі опрацьованої літератури [7; 9; 19].

розвиток підприємств мають економічні фактори, що характеризують потенціал підприємств до інноваційного розвитку.

Отже, серед стримуючих чинників інноваційного розвитку підприємств вагоме місце посідає недостатня кількість та різноманітність джерел фінансування, серед яких головним джерелом фінансування інноваційної діяльності підприємств України є кошти самих підприємств. Відповідно цього суб'єкти господарювання не можуть здійснювати ефективну інноваційну полі-

тику, тому важливим завданням є пошук та залучення фінансових ресурсів в інноваційний сектор [8]. Також до чинників, що стримують інноваційний розвиток підприємств є вплив наукових кадрів за кордон, а з теперішньою політичною ситуацією в нашій країні дане питання досить загострилось.

Чинники та умови зовнішнього середовища породжують необхідність формування нового механізму управління підприємством та розробку методологічних принципів інноваційного розвитку його діяльності.

В той же час, інноваційна діяльність може виражатися в таких формах (Рис. 2).

Проведений аналіз рисунку 2 показав, що підготовка й організація виробництва включає придбання виробничого устаткування й інструменту, зміни в них, а також у стандартах, процедурах, методах виробництва й контролю якості виготовлення нового продукту чи застосування нового технологічного процесу; передвиробничі розроблення полягають у тому, що передбачають модифікацію продукту і технологічного процесу, перепідготовку кадрів; суть маркетингових продуктів, полягає в тому, що включаються види діяльності, які пов'язані з виведенням на ринок нової продукції; придбання

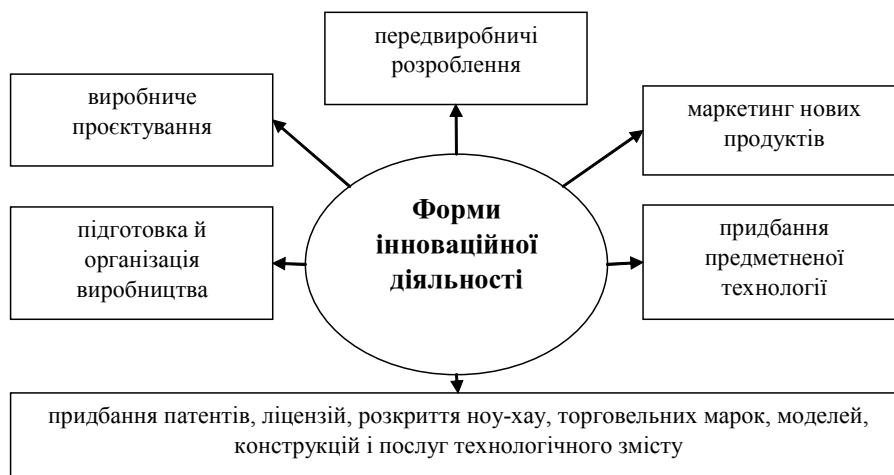

Рис. 2. Класифікаційна схема форм інноваційної діяльності

Джерело: сформовано автором на основі опрацьованої літератури.

Ще варта увага праця вченого-економіста Паламаренко Я.В. в якій зазначено, що у ХХІ столітті врахування інноваційного фактору стає вирішальною умовою подальшого розвитку сучасних економічних систем. На думку автора в умовах зростання в Україні може бути досягнуте лише на інноваційній основі за активного використання сучасних науково-інноваційних розробок. Зокрема, в цьому випадку реалізуються плани високої якості зростання, ресурсозбереження, ефективності виробництва, випуску конкурентоспроможної на внутрішньому і світовому ринках продукції [14]. На нашу думку також важливо враховувати й інноваційну політику, яка розглядається як комплексна система заходів щодо стимулювання розробки, супроводу, управління,

планування і контролю процесів інноваційної діяльності в різних сферах.

Саме тому інновації, які спрямовані на створення нової або поліпшення наявної продукції, послуг або технологій, можуть розглядатися як головне питання підвищення конкурентоспроможності як окремих підприємств, так і економіки загалом. Вважаємо, що інноваційна діяльність є вирішальним фактором у конкурентній боротьбі, що забезпечує умови для стійкого довгострокового розвитку підприємства.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Відтак, дослідження вчених-економістів вказують на те, що інноваційна діяльність підприємств стає дійсно рушійною силою, яка здатна забезпечити конкурентоспроможність підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках. При цьому підвищення активності інноваційної діяльності підприємств забезпечить підвищення конкурентоспроможності та економічної ефективності виробництва.

Проведені дослідження дозволили сформулювати своє авторське бачення сутності понять "інновація" та "інноваційний розвиток підприємства", що на відміну від існуючих дефініцій цих понять чітко та комплексно відображає специфіку саме інноваційного типу розвитку, що залежить від інноваційного потенціалу, спрямованості та активності підприємства джерелом якого є саме інновації, що створюють якісно нові можливості для подальшої діяльності підприємства на ринку шляхом реалізації уміння знаходити нові рішення, ідеї та в результаті винаходи.

Тому, варто зазначити, що одним із основних факторів забезпечення стабільного економічного розвитку нашої країни є інноваційна діяльність підприємств. При цьому важливим є вчасне виявлення проблем та розроблення дієвих інструментів їх інноваційного розвитку. Відповідно, забезпечення інноваційної активності підприємств України повинно здійснюватися в комплексі національної інноваційної системи, створення високотехнологічних виробництв і промислового освоєння результатів науково-дослідних робіт.

Водночас, для активізації інноваційних процесів на підприємствах важливим бар'єром є обмеженості фінансових можливостей, слабкої підтримки з боку держави та низького попиту на інноваційні розробки.

Література:

1. Білик Р.С. Механізми інноваційної модернізації економіки в умовах глобального розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. № 26. С. 17—24.
2. Геращенко І.О. Інноваційний потенціал підприємства. Навчальний посібник. Харків: НТУ "ХПІ". 2017. 157 с.
3. Довба І.В. Теоретичні основи інноваційного розвитку регіону. Причорноморські економічні студії. 2018. № 30. С. 135—139.

4. Джеджула В.В., Єпіфанова І.Ю., Цвик О.Г. Інноваційна діяльність як чинник конкурентоспроможності підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 4. С. 5—8.

5. Карюк В.І. Удосконалення системи видової класифікації інновацій. 2012. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/karyuk_0007.pdf

6. Квасницька Р.С. Особливості інноваційної діяльності підприємств у сучасних умовах. Вісник Хмельницького національного університету. 2009. № 6. С. 247—251.

7. Колодяжна І.В. Розвиток інноваційної діяльності підприємства в умовах конкуренції. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. № 18 (2). С. 58—62.

8. Костюк А.К., Бояринова К.О. Інноваційний розвиток підприємств: економічні умови, проблеми та перспективи. URL: http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2011_7.pdf

9. Крамської Д.Ю. Формування стратегій інноваційного розвитку підприємства. Технічний прогрес та ефективність виробництва. 2011. №8. С. 161—172.

10. Крикуненко Д.О. Проблеми впровадження інновацій на підприємствах. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. № 4. С. 45—49.

11. Микитюк П.П., Крисько Ж.Л., Овсянюк-Бердадіна О.Ф., Скочилиас С.М. Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник. Тернопіль: ПП "Принтер Інформ", 2015. 224 с.

12. Микитюк П.П., Сенів Б.Г. Інноваційна діяльність. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури. 2009. 392 с.

13. Пришляк Н.В., Паламаренко Я.В., Березюк С.В. Стратегічне управління інноваційним розвитком взаємопов'язаних галузей з виробництва біопалива. Вінниця: ТОВ "Друк", 2020. 404 с.

14. Паламаренко Я.В. Концептуальні положення державного регулювання інноваційних процесів. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 4. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1625>

15. Полегенька М.А. Етимологія терміну "інновації" як економічної категорії. Агросвіт. 2016. № 21. С. 57—61.

16. Полозова Т.В., Кривцун Д.Ю. Інноваційна діяльність підприємства та економічна сутність інноваційного процесу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2015. № 12. С. 108—113.

17. Закон України "Про інноваційну діяльність" від 26 грудня 2002 року № № 380-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

18. Рибачук В.П. Теоретико-методологічні оцінки формування інноваційної моделі аграрного сектора на засадах сталого розвитку. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2021. №. 3. С. 20—28.

19. Рогоза М.Є., Вергал К.Ю. Стратегічний інноваційний розвиток підприємств: моделі та механізми. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. 136 с.

20. Сербенівська А.Ю. Сутність та значення інноваційних процесів в діяльності підприємств. Ефективна

економіка. 2012. № 5. URL: <http://www.economy-nayka.com.ua/?op=1&z=1690>

21. Смірнов О.О. Вплив інновацій на підвищення конкурентоспроможності персоналу промислових підприємств. Ефективна економіка. 2010. № 9. URL: <http://www.economy-nayka.com.ua/?op=1&z=318>

22. Толстова А.В., Огненна Х.В. Теоретичні аспекти формування механізму інноваційного розвитку промислового підприємства. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2016. № 21. С. 106—110.

23. Хахула Б.В. Інновації, як чинник прискорення науково-технічного прогресу в аграрному секторі України. Агросвіт. 2022. № 9—10. С. 79—85. DOI: 10.32702/2306-6792.2022.9-10.79

24. Шипуліна Ю.С., Ілляшенко С.М. Розвиток теоретико-методологічних засад переходу підприємств на інноваційний шлях розвитку. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. № 4. С. 103—112.

References:

1. Bilyk, R. (2019), "Mechanisms of innovative modernization of the economy in conditions of global development", *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 26, pp. 17—24.

2. Gerashchenko, I.O. (2017), *Innovatsiyni potentsial pidpryemstva* [Innovative potential of the enterprise], NTU "KhPI", Kharkiv, Ukraine.

3. Dovba, I. (2018), "Theoretical foundations of innovative development of the region", *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 30, pp. 135—139.

4. Jezhula, V., Epifanova, I. and Tsvyk O. (2017), "Innovative activity as a factor in the competitiveness of enterprises", *Investments: practice and experience*, vol. 4, pp. 5—8.

5. Kariuk, V. (2012), "Improvement of the system of species classification of innovations", available at: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/karyuk_0007.pdf (Accessed 15 August 2024).

6. Kvasnytska, R. (2009), "Features of innovative activity of enterprises in modern conditions", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 6, pp. 247—251.

7. Kolodyazhna, I. (2018), "Development of innovative activity of the enterprise in conditions of competition", *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 18 (2), pp. 58—62.

8. Kostyuk, A. and Boyarynova, K. (2011), "Innovative development of enterprises: economic conditions, problems and prospects", available at: http://probleconomy.kpi.ua/pdf/2011_7.pdf (Accessed 15 August 2024).

9. Kramskoi, D. (2011), "Formation of innovative enterprise development strategies", *Tekhnichniy prohres ta efektyvnist vyrobnytstva*, vol. 4, pp. 161—172.

10. Krykunenko, D. (2011), "Problems of introducing innovations at enterprises", *Marketynh i menedzhment innovatsii*, vol. 4, pp. 45—49.

11. Mykytyuk, P.P., Krysko, Z.L., Ovsyanyuk-Berdadina, O.F., and Skochilyas, S.M. (2015), *Innovatsiyni rozvytok pidpryemstva* [Innovative development of the enterprise], PP "Prynter Inform", Ternopil, Ukraine.

12. Mykytyuk, P.P. and Seniv, B.G. (2009), *Innovatsiina diialnist* [Innovative activity], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

13. Pryshliak, N.V., Palamarenko, Y.V. and Berezyk, S.V. (2020), *Stratehichne upravlinnia innovatsiynym rozvytkom vzaiemopoviazanykh haluzei z vyrobnytstva biopalyva* [Strategic management of innovative development of interconnected industries from biofuel production], TOV "Druk", Vinnytsia, Ukraine.

14. Palamarenko, Y. (2020), "Conceptual provisions of state regulation of innovation processes", *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, [Online], vol. 4, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1625> (Accessed 15 Aug 2024). DOI: 10.32702/2307-2156-2020.4.56

15. Polegenka, M. (2016), "Etymology of the term "innovation" as an economic category", *Ahrosvit*, vol. 21, pp. 57—61.

16. Polozova, T. and Kryvtsun, D. (2015), "Innovative activity of the enterprise and the economic essence of the innovation process", *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, vol. 12, pp. 108—113.

17. Verkhovna Rada of Ukraine (2002), *Law of Ukraine "On innovative activity"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (Accessed 15 August 2024).

18. Rybachuk, V. (2021), "Theoretical and methodological assessments of the formation of an innovative model of the agrarian sector on the basis of sustainable development", *Visnyk aharnoi nauky Prychornomoria*, vol. 3, pp. 20—28.

19. Rogoza, M.E. and Vergal, K.Y. (2011), *Stratehichniy innovatsiyni rozvytok pidpryemstv: modeli ta mekhanizmy* [Strategic innovative development of enterprises: models and mechanisms], RVV PUET, Poltava, Ukraine.

20. Serbenivska, A. (2012), "The essence and significance of innovative processes in the activities of enterprises", *Efektivna ekonomika*, vol. 5, available at: <http://www.economy-nayka.com.ua/?op=1&z=1690> (Accessed 15 August 2024).

21. Smirnov, O. (2010), "The impact of innovations on increasing the competitiveness of the personnel of industrial enterprises", *Efektivna ekonomika*, vol. 9, available at: <http://www.economy-nayka.com.ua/?op=1&z=318> (Accessed 15 August 2024).

22. Tolstova, A. and Ognenna, H. (2016), "Theoretical aspects of the formation of the mechanism of innovative development of an industrial enterprise", *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, vol. 21, pp. 106—110.

23. Khakhula, B. (2022), "Innovation as an accelerating factor of scientific and technical progress in the agricultural sector of Ukraine", *Agrosvit*, vol. 9—10, pp. 79—85. DOI: 10.32702/2306-6792.2022.9-10.79

24. Shipulina, Y. and Ilyashenko, S. (2011), "Development of the theoretical and methodological foundations of the transition of enterprises to the innovative path of development", *Marketynh i menedzhment innovatsii*, vol. 4, pp. 103—112.

Стаття надійшла до редакції 04.10.2024 р.